

TALABALARDA GENDER MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Jabborova D. S.

Alfraganus universiteti birinchi kurs magistranti

Bayjonov F.B.

Alfraganus universiteti “Pedagogika va psixologiya” kafedrasida p.f.f.d., (PhD)

Tayanch soʻzlar: gender, gender madaniyat, stereotiplar, institutsional, transmissiya, huquqlar, shaxs, poststrukturalistik, dekonstruksiya, transgression.

Ключевые слова: гендер, гендерная культура, стереотипы, институты, трансмиссия, права, личность, постструктуралист, деконструкция, трансгрессия.

Key words: gender, gender culture, stereotypes, institutional, transmission, rights, personality, poststructuralist, deconstruction, transgression.

Respublikamiz oliy taʼlim muassasalarida pedagogik muhitni yaxshilash, talabalarning gender madaniyatini shakllantirish muhim hisoblanadi. Talabalar oʻrtasida gender tushunchasini rivojlantirish gender meʼyorlari, rollari va oʻziga xosliklariga nisbatan ularning tushunchalari, munosabatlari va harakatlariga sezilarli taʼsir koʻrsatadigan hal qiluvchi va murakkab ishdir. Ushbu rivojlanish talabalarning oʻqishi va oʻsishini boshqaradigan taʼlim asoslari va oʻqitish metodologiyasi bilan chambarchas bogʻliq[4].

Gender (ingl. gender, lot. genus-zot, jins, kelib chiqish), biologik jins tushunchasidan farqli ravishda, jinsga oid ijtimoiy xususiyatlarini anglatadi.

Gender erkaklar va ayollarning jamiyatdagi mavqeyini belgilaydigan ijtimoiy-madaniy konstrukt, ijtimoiy rollarning jinsga bogʻliq jihatlari koʻlami, jamiyat tomonidan erkak yoki ayoldan kutilgan xulq-atvor modellaridir.

Gender madaniyati – bu maʼlum bir jamiyatda faoliyat yuritadigan qarashlar, tamoyillar, xulq-atvor matritsalarini va boshqalar tizimidir, bu jinsning ijtimoiy-madaniy jihatlari (gender rollari, gender munosabatlari, gender stereotiplari, oila va nikohga munosabat va boshqalar) tashkil etadi). Nazariy jihatdan, gender madaniyatining “ideal modeli” – maʼlum bir jamiyatda faoliyat yuritadigan

jinsning ijtimoiy-madaniy jihatlarini belgilaydigan g'oyalar, nazariyalar, me'yorlar va qoidalarning uyg'unligi deb ta'rib beradi N.I.Andreyeva.

Gender madaniyati, ya'ni gender rollari, xatti-harakatlari va kutishlarini ajratib ko'rsatadigan va ajratib turadigan jamoaviy me'yorlar, qadriyatlar va amaliyotlarga ishora qiladi. Ta'lim sohasida gender madaniyatini tarbiyalash nafaqat ushbu ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarni etkazishni, balki gender nuqtai nazari va munosabatlari bo'yicha tanqidiy muloqotni va potentsial qayta shakllantirishni ham o'z ichiga oladi[6]. Ushbu maqsadlar uchun ta'lim strategiyalari va amaliyotlari gender tengligi va inklyuzivlikni rivojlantirishga qaratilgan turli xil o'rganish, sotsializatsiya va gender nazariyalari bilan ta'minlangan. Gender madaniyati ko'plab tarixiy, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy ta'sirlar bilan shakllanadi, bu gender rollari va o'ziga xosliklarining ijtimoiy qurilishida namoyon bo'ladi. Bu tuzilmalar ko'pincha tengsizlik va stereotiplarga olib keladi, jinsga qarab shaxslarning imkoniyatlarini cheklaydi [1-4.]. Ta'limning o'rni bu me'yorlarni o'quv rejasi, o'qitish usullari va institutsional siyosat orqali davom ettirish yoki e'tiroz bildirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning gender me'yorlarini idrok etishi va qabul qilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Gender madaniyatini o'rgatish yondashuvlari turlicha bo'lib, turli nazariy asoslar va ta'lim maqsadlarini aks ettiradi. Ularni odatda tuzatish, o'zgartirish va buzishga bo'lish mumkin. Transmissiya yondashuvi an'anaviy stereotiplar va tengsizliklarni qo'llab-quvvatlashi mumkin bo'lgan mavjud gender me'yorlari va qadriyatlarini ko'pincha tanqidsiz o'tkazadi. Aksincha, transformatsiya yondashuvi gender me'yorlarini tanqidiy baholaydi va hukmron kuch dinamikasini yo'q qilishga va adolatli gender qarashlarini ilgari surishga chaqiruvchi feministik va konstruktivistik nazariyalarga asoslangan gender adolatiga qaratilgan ta'lim sa'y-harakatlarini himoya qiladi. Transgression yondashuv an'anaviy gender me'yorlari va toifalariga qarshi chiqish va dekonstruksiya qilish, poststrukturalistik va queer nazariyalariga asoslanib, an'anaviy chegaralardan tashqarida gender identifikatorlarini o'rganish va ifodalashni rag'batlantirishga intiladi[3].

Bir nechta asosiy nazariyalar gender madaniyatini rivojlantirishga pedagogik yondashuvlar haqida ma'lumot beradi: Ijtimoiy ta'lim nazariyasi gender rollari va xatti-harakatlari o'z ijtimoiy sohasidagi boshqalarni kuzatish va taqlid qilish orqali erishiladi, ta'limda ijobiy, genderni qamrab oluvchi rol modellari va tajribalari zarurligini ta'kidlaydi. Kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalarning atrofdegilar va tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlari orqali o'zlarining gender tushunchalarini faol ravishda shakllantirishlarini taklif qiladi, bu tanqidiy fikrlash va gender tadqiqotlarini rag'batlantiradigan ta'lim yanada moslashuvchan va adolatli gender qarashlariga olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi[7]. Nihoyat, "Tanqidiy

pedagogika” ta’limning o’quvchilarga jamiyat me’yorlari va adolatsizliklarini, jumladan, gender bilan bog’liq muammolarni tanqid qilish va e’tiroz bildirish imkoniyatini berish, gender ongini, tenglik va faollikni oshiradigan ta’lim amaliyotlarini qo’llab-quvvatlashga urg’u beradi.

Talabalar o’rtasida gender tushunchasini rivojlantirish bo’yicha samarali strategiyalarni amalga oshirish ta’lim mazmuni davomida genderni bog’liq mavzularni to’qish, barcha gender o’ziga xosliklarini hurmat qiladigan o’qitish usullarini qo’llash va xilma-xillik va adolatni himoya qiluvchi maktab muhitini rivojlantirishni talab qiladi [4.9]. Asosiy yondashuvlarga quyidagilar kiradi:

- O’quv dasturlarini takomillashtirish: Gender tadqiqotlari va turli fanlarga inklyuziv nuqtai nazarlarni to’plash talabalarga gender masalalarini chuqurroq va nozikroq tushunishga yordam beradi.
- Inklyuziv til va manbalar: gender-neytral terminologiyadan foydalanish va gender identifikatsiyalari va hikoyalarining keng doirasini ifodalovchi ta’lim resurslarini tanlash.
- Tanqidiy faollik: munozaralar, bahs-munozaralar va reflektiv mashqlar orqali talabalarni gender normalari va stereotiplarini tanqidiy tekshirish va shubha ostiga olishga undash.
- Imkoniyatlarni kengaytirish va targ’ibot: talabalar uchun gender tengligini targ’ib qilish va genderni asoslangan noto’g’ri qarashlar va zo’ravonlikka qarshi faoliyat yuritish uchun imkoniyatlar yaratish.

Ko’pgina gender stereotiplari tarixiy va madaniy rivoyatlarda chuqur ildiz otganligini tan olgan holda, ta’lim tizimi gender tengligiga ustuvor ahamiyat berish uchun rivojlanmoqda. Shunga qaramay, zamonaviy san’at va submadaniyatlar bizning dunyo qarashimizga sezilarli ta’sir ko’rsatadigan va an’anaviy qadriyatlarga qarshi turadigan yangi istiqbollarni joriy qilmoqda [6]. Ushbu siljish innovatsion, genderni yo’naltirilgan ta’lim va tarbiya texnologiyalari zarurligini ta’kidlaydi. Bu borada ta’limga ilg’or axborot texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Mamlakatimizdagi ayol olimlarning sa’y-harakatlari tobora ko’proq ta’lim mazmuni va etkazib berishni yaxshilash uchun IT-dan foydalanishga qaratilgan. Davlat, o’rta va oliy ta’lim muassasalarida internet texnologiyalari va kompyuter vositalaridan foydalanish nafaqat ta’lim sifatini oshirish, balki tobora murakkablashib borayotgan an’anaviy o’qitish usullari orqali o’quvchilarni to’liq jalb etish muammosini ham hal etishi keng e’tirof etilgan .

Mamlakatimizda gender qoidalar, tamoyillarini joriy etish, yoshlarda gender madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik omillari va shaxs umummadaniyatini takomillashtirish bo’yicha tadqiqotlar N.Egamberdiyeva,

X.Tojiboyeva, A.Saydullayeva, F.Bayjonov, M.Abdujabborova, M.Abdullayeva va boshqalar tomonidan keng ko‘lamli tadqiqot mavzusi bo‘lib kelgan. Masalan, N.Egamberdiyeva “Ta‘lim tizimida gender tengligini ta‘minlash masalalari” mavzusida, X.Tojiboyeva esa “Gender yondashuv asosida o‘smir yoshdagi o‘quvchilarda “ommaviy madaniyat”ga qarshi immunitetni shakllantirishning pedagogik strategiyalari” mavzusida izlanishlar olib borgan. “Oilada Gender madaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari” mavzusida F.B.Bayjanov izlanishlar olib borganlar. F.Bayjonovni fikricha, insoniyatning rivojlanish tarixi shundan dalolat beradiki, erkakda ham ayolda ham o‘zi ishongan aqidalarga rioya qilish xususiyati kuchli bo‘ladi. Ayollarga bo‘lgan munosabat esa inson huquqlarining bir bo‘lagi sifatida turli mintaqalarda, turli tuzumlarda, milliy madaniyatda, turli diniy ta‘limotlarda va urfodatlarda turlicha ya‘ni, ba‘zan bir-biriga zid, ba‘zan esa juda o‘xshash ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi. Shuning uchun gender tenglikning ta‘minlanishi har bir davlatning, millatning urf-odatlarini, diniy qarashlari va aqidalarga ham bog‘liq. Shu nuqtai nazardan, ayol huquqlari insonlarning ijtimoiy hayoti, jamiyatdagi munosabatlar, shaxsning hayot tarzi bilan bog‘liq muammo bo‘lib, har bir jamiyatda ayollarga bo‘lgan munosabat insonlarning o‘zaro munosabatlari, xulq atvorlari, urf-odatlarini, diniy aqidalarini, mustahkam o‘rnatib qolgan qarashlari va ma‘naviyati bilan belgilanadi.

Bu mavzu xalqaro tadqiqotlarda, xususan, gender tengligini ta‘minlash, ijtimoiy himoya tizimlarining samaradorligi, huquq va erkinliklarni ta‘minlashga doir e‘tiborni tortdi. R.Connell, P. Bourdeis, J. Scott, V. Spike Peterson va

O.A.Voronin kabi tadqiqotchilar konstruktiv tadqiqot metodologiyalariga e‘tibor qaratib, ushbu muhokamalarga katta hissa qo‘shdilar. N. Najib, E. Xelen,

A. Kitchen, M. Kovalski, D. Roots va L. Work xalqaro insonparvarlik tamoyillariga amal qilgan holda, qizlarni ijtimoiy himoya qilish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqdi. Ularning faoliyati ayollarning roliga ta‘sir etuvchi ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillarni, oiladagi zo‘ravonlik muammolarini, ayniqsa, migrant ayolla o‘rtasidagi zo‘ravonlik muammolarini, qonuniy echimlarni va zo‘ravonlik qurbonlariga psixologik ta‘sirlarni o‘z ichiga oladi [1].

M.B.Volovich, N.B.Istomina, R.A.Mavrodi, K.T.Noskov, A.Rahimov, L.P.Stoylova, Shvetsovlar kabi tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan. N.Q.Axmedova, R.S.Ahmidinov, Z.A.Berdnikova, M.M.Vaxitov va boshqalar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ta‘lim sifati monitoringini tushunishimizga yordam beradigan tahlillarni taqdim etib, ta‘limni boshqarish va sifatini nazorat qilishni o‘rganib chiqdi. Pedagogik texnologiyalar orqali ta‘lim sifati va samaradorligini oshirishning nazariy va uslubiy yondashuvlari

N.N.Azizxo‘jayeva, R.J.Ishmuxamedov, U.Nataliyev, M.Ochilov, E.I.Ro‘ziyev, N.Sayidaxmedov, O.Q.Tolipov va Tolipovlar tomonidan ko‘rib chiqilgan. A.A.Abduqodirov, S.S.Ahrarov, M.V.Lapchin, M.X.Lutfullaev, N.I.Taylakov, A.Xaitovlar uchun axborot texnologiyalarini qo‘llash va elektron adabiyotlarni yaratish ham xuddi shunday mavzular bo‘ldi[9]. Shunga qaramay, genderga yo‘naltirilgan pedagogik texnologiyalarni o‘rganish ixtisoslashtirilgan doktorlik tadqiqotlari mavzusi sifatida nisbatan kam tadqiq qilinmoqda.

Fikrimizcha, oliy ta‘lim tizimiga gender yondashuvni tatbiq etish ta‘lim jarayonining barcha tarkibiy qismlari, ya‘ni tarbiyaviy, ta‘limiy (ta‘lim mazmuni) va metodik (o‘qitish metodlari, o‘quv jarayonini tashkil etish, pedagogik hamkorlik) jihatlarini, shuningdek, tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarini, ta‘lim tizimini boshqarishni gender masalalariga ta‘sirchanligini oshirishni ko‘zda tutadi. Ta‘lim ijtimoiy munosabatlarning muhim omili hisoblanadi. Ta‘lim o‘g‘il va qizlarning qobiliyatlarini rivojlantirish, ayol va erkaklarga davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy xayotida ishtirok etishlari uchun imkoniyat yaratadi hamda demokratik davlatning rivojlanishi uchun poydevor bo‘ladi. Ta‘lim olish orqali jamiyatda madaniy, siyosiy, etnik, diniy va gender xilma-xilliklarga bag‘rikenglik g‘oyalari shakllanadi. Ko‘pincha ta‘limdagi gender tengligi to‘g‘risidagi bahslar gender paritetini muhokama qilish bilan cheklanib qolinadi: masalan, agar yigit va qizlarga oliy ma‘lumot olishi uchun o‘qishga kirish imkoni berilgan bo‘lsa, demak ta‘limdagi gender tenglik ta‘minlandi deb hisoblanadi. Biroq, ta‘limda gender tengligini ta‘minlash – bu gender prioritetni ta‘minlashdan ham kengroq bo‘lgan konsepsiyadir. O‘zbekiston Respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6012-sonli va 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi farmonlari, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senatining 2021-yil 28-maydagi SQ-297-IV-son “2030 yilga qadar O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash haqida”gi, 2021-yil 16-dekabrda “Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo‘mitasining 2020-yil va 2021-yilning o‘tgan davridagi faoliyati to‘g‘risidagi hisoboti haqida”gi qarorlari hamda mazkur faoliyatga oid boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarning amaldagi ijrosiga muayyan darajada xizmat qiladi. Qayd etilishicha, xotin-qizlarning erkaklar bilan teng darajada davlat va jamiyat boshqaruviga oid dolzarb masalalar yuzasidan qarorlar qabul qilishdagi ishtiroki etarlicha ta‘minlanmayapti, ularni hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga doir ishlarga jalb qilish holati sustligicha qolmoqda. Bundan ko‘zlangan maqsad, xotin-qizlarning ta‘lim olishiga qo‘shimcha shart-sharoitlarni yaratish, ilmfandagi salohiyatiga e‘tibor qaratish va qo‘llab-quvvatlashdan iborat hisoblanadi.

Ta'limdagi gender tengligini tahlil qilishda turli xil o'lchovlarni ajratib olish mumkin. YUNESKO gender tengligiga erishish bo'yicha quyidagi Doiraviy dasturni qo'llashni tavsiya qiladi (Gender Equality Framework):

- ta'lim olishda tenglik deganda yigit va qizlarga rasmiy va norasmiy ta'limga kirish uchun teng imkoniyatlar yaratish tushuniladi;
- o'quv jarayonidagi tenglik yigit va qizlar o'quv jarayonida adolatli baho va e'tibor olishi, ya'ni ular o'g'il va qiz bolalarni o'qitishning turli hil usullari bilan bog'liq bo'lgan maqbul kelishmovchiliklarni inobatga olib tuzilgan bir hil o'quv dasturlari orqali shug'ullanishini nazarda tutadi;
- ta'lim natijalaridagi tenglik yigit va qizlarning ta'lim natijalaridagi baholari ularning individual iste'dodi va say-harakatlariga asoslanadi deganidir. Muvaffaqiyatga erishishning adolatli imkoniyatlarini ta'minlash uchun ta'lim muddati, akademik malaka va diplomlari jinsiy mansublikka qarab farqlanishi mumkin emas;
- tashqi natijalardagi tenglik bu ayol va erkakning maqomi ularning tovar va resurslarni qo'lga kiritishda, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va siyosiy faoliyatda ishtirok etish va foyda olishda o'z hissasini qo'shishdagi qobiliyati tengligidir. Misol uchun bu teng malaka va tajribaga ega bo'lgan ayol va erkaklarning martaba o'sishi, mehnatga bir hil haq to'lanishi tushuniladi. Gender tengsizligini namoyon bo'lishini ta'lim tizimi boshqaruvi va tuzilishini tahlil qilish, o'qituvchilarning munosabati va amaliyoti, o'quv materiallari va o'quv dasturlarining tarkibi orqali ham aniqlash mumkin. Jamiyatda gender tengligini ta'minlashga qaratilgan sifatli ta'lim bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda, o'quv dasturlarida, o'quv adabiyotida, ta'lim jarayonida, talaba va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarda gender tengsizlik masalalariga ta'sir qilish va hal qilishga qaratilgan. Genderga ta'sirchan amaliyotlarni va kamsitmaslik tamoyillarini qo'llashni ta'minlovchi malakali kadrlarni tayyorlash ta'lim tizimiga genderga oid bilimlarni kiritish orqali amalga oshiriladi[5].

O'zbekiston boshlang'ich ta'limda gender balansiga erishgan bo'lsa-da, ammo hanuzgacha oliy ta'lim sohasida tahsil olayotgan, shuningdek ilmiy tadqiqot yo'nalishlarida ayollar va erkaklar soni o'rtasida tavofut mavjud. O'zbekistonda oliy o'quv yurtiga 2020-2021-o'quv yili kunduzgi ta'lim uchun kirgan xotin-qizlar 260 ming kishini, erkaklar 311,5 ming kishini tashkil etgan.

Ushbu tavofutni bir nechta sabablar keltirib chiqarmoqda:

- ▶ xotin-qizlarning ta'lim yo'nalishi ko'pincha ota-onalar tomonidan belgilanishi;

- ▶ oilada oliy ta'lim olish imkoniyati avvalo o'g'il bolalarga berilishi (ayniqsa, to'lov asosidagi o'qish bo'lsa);
- ▶ jamiyatda saqlanib qolgan stereotiplar tufayli qizlar faqat oilaviy hayotda asqotishi mumkin bo'lgan ijtimoiy kasblarni egallashga intilishi;
- ▶ ota-onalar qizlari uydan uzoqda ta'lim olishini istamasligi;
- ▶ hududlarda oliy ta'lim muassasasilari va ilmiy tadqiqot institutlarning bir xil joylashmaganligi;
- ▶ ayollarning erkaklarga nisbatan erta turmush qurishi, farzand ko'rish va voyaga etkazish vazifasi hisoblanadi[9].

Shuning uchun prezidentimiz tashabbuslari bilan ayol va qizlarimizni bilim olishlari uchun ko'pgina qonun va qarorlar ishlab chiqilgan. Ulardan biri qizlarimizga foizsiz ta'lim kreditlarini berilishi, magistratura bosqichida ta'lim olish uchun ayol va qizlarimizga grantlar ajratilganligini misol qilsak bo'ladi. Bu esa respublikamizda ayollarni bilim olib, jamiyatda o'z o'rinlarini topishda yordam beradi. Bundan tashqari, ta'limni individual ehtiyojlarga moslashtirish, ta'lim mazmunini yangilash va o'qituvchilar malakasini oshirish va ularning bozorga chiqarilishini oshirish uchun o'qituvchilar malakasini oshirish institutlarining malakasini oshirish bo'yicha doimiy ishlar olib borilmoqda.

Statisik ma'lumotlarga qaraganda oliy ta'lim tashkilotlariga qabul qilingan talabalarining jinsi bo'yicha ulushi (o'quv yili boshiga,%). Ko'rsatkichlar oliy ta'lim tashkilotlariga qabul qilingan talabalarining jinsi bo'yicha ma'lumotlarga ko'ra, 2010-2011-yilda jami ayollar 36%, erkaklar 64%ni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-2023-yilda ayollar 48,8%, erkaklar 51,2%ni tashkil qiladi.

Shuningdek, bakalavriyat bosqichiga o'qishga qabul qilingan 2010-2011-yillarda ayollar 36,2%, erkaklar 63,8% bo'lib, 2022-2023-yilda ayollar 48,7%, erkaklar 51,3%ni tashkil qiladi. Oliy ta'lim tashkilotlarida tahsil olayotgan talabalarining jinsi bo'yicha ulushi (o'quv yili boshiga,%). Ko'rsatkichlar oliy ta'lim tashkilotlarida tahsil olayotgan talabalar 2010-2011-yilda jami ayollar 38,5%, erkaklar 61,5%ni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-2023-yilga kelib, ayollar 47,5%, erkaklar 52,5%ni tashkil qiladi. Shuningdek, 2010-2011-yilda bakalavriat bosqichida tahsil olayotgan ayollar 38,6%, erkaklar 61,4% bo'lib, 2022-2023-yilda ayollar 47,3%, erkaklar 52,7%ni tashkil qiladi. 2010-2011-yilda magistraturada tahsil olayotgan ayollar 35,8%, erkaklar 64,2% bo'lsa, 2022-2023-yilda ayollar 52,8%, erkaklar 47,2% ekanligi aniqlangan [10].

Talabalarda gender madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari turli xil imkoniyatlar va muammolarni taklif etadi. Bu asoslar talabalarda gender me'yorlari, rollari va o'ziga xosliklariga nisbatan tushuncha va munosabatlarini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, respublikamizda gender tengligini ta'minlash bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlar, o'quv dasturlarini jonlantirish va o'qituvchilar malakasini oshirish tashabbuslari bilan bir qatorda, inklyuziv va teng huquqli ta'lim landshafti sari ilg'or qadam tashlanayotganidan dalolat beradi. Hukumatning o'qituvchilar va o'quvchilar farovonligini oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlari nogiron bolalar uchun sog'liqni saqlashga yo'naltirilgan modellar va inklyuziv amaliyotlarni integratsiyalash bo'yicha aniq chora-tadbirlar bilan birgalikda ta'lim tizimini isloh qilishga yaxlit yondashuvni aks ettiradi. Ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasini mustahkamlashga qaratilgan farmon va qarorlarning qabul qilinishi teng imkoniyatlar va huquqlar muhitini ta'minlash bo'yicha milliy majburiyatni yanada mustahkamlaydi.

Shuningdek, talabalarda gender madaniyatini shakllantirishga qaratilgan pedagogik izlanish ham ajoyib imkoniyatlarni, ham muhim vazifalarni taqdim etadi. Imkoniyatlar gender tengligini targ'ib qilish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, o'quvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish, qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish va talabalarni turli jamiyatga tayyorlashdan iborat. Aksincha, qiyinchiliklarga o'zgarishlarga qarshilik, o'qituvchilarning malakasini oshirish va resurslarga bo'lgan ehtiyoj, nozik munozaralarni boshqarish, inklyuzivlikni ta'minlash va o'quv dasturlari talabalarini muvozanatlash kiradi. Ijtimoiy mavqe va maqomni aniqlash uchun talabalarining jinsi emas, balki ularning serharakatligi, ijodkorligi, tezkorligi, iqtidori, kengfikrliligi, mulohazakorligi, tavakkalchiligi, alohida va umumga xos xislatlari tamal vazifasini bajarishi lozim.

O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar va pedagogik strategiyalar gender tengligi va yaxlit ta'limga ilg'or yondashuvni namoyish etadi, muammolarni hal qilish doimiy fidoyilik, innovatsiyalar va pedagoglar, siyosatchilar va jamoatchilik hamkorligini talab qiladi. Bu to'siqlarni muvaffaqiyatli engib o'tish bilimli, hamdard va inklyuziv kelajak avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar:

1. B.K.Karimova, M.S.Oripova (2021). Milliy g'ururni shakllantirish Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ezgulik uylaridagi hadislar asosida. *ACADEMICIA: Xalqaro multidisiplinar tadqiqot jurnali*, 11(4), 652-665.
2. M.O.Karimova, A.R.Saidullayeva (2020). Bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda umuminsoniy va milliy qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari. *Palarnxning Misr arxeologiyasi jurnali / Misr*, 17(7), 8547-8555.
3. N.M.Urinova, H.M.Tojiboyeva, S.Qurbonov (2020). Demokratik-huquqiy jamiyatni rivojlantirishda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmini takomillashtirish. *7(12)*, 3133-3139.
4. A.R.Sa'dullayeva (2023). Talabalarda gender Madaniyatni rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik zarurat sifatida. *Barqarorlik va kun haqida onlayn ilmiy Jurnali*, 3(3), 153-154.

5. F.B.Bayjanov (2023) Oilada Gender madaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari. p.f.f.d. avtoreferati. T.: 2023 65 b.
6. S.A.Raximovna (2022) Gender madaniyatini rivojlantirish. Raqamli iqtisodiyot va barqarorlik akademik jurnali. 16, 88-92.
7. B.Shermuhammadov (2022) Innovatsion ta'lim muhitida o'qituvchining ijodkorligi. Oliy ta'lim nazariyasi va amaliyoti jurnali, 22(12), 127 b.
8. N.M.Urinova, N.Abdullayeva (2021) Talabalarning ilmiy-tadqiqot kompetensiyasini rivojlantirishda loyiha asosidagi o'qitish texnologiyasidan foydalanish imkoniyatlari. ACADEMICIA: Xalqaro multidisipliner tadqiqot jurnali, 11(3), 2344-2348.
9. N.M.Egamberdiyeva (2023) Ta'lim tizimida gender tengligini ta'minlash masalalari (2023) <https://doi.org/10.5281/zenodo.1011172>.
- 10.stat.uz.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada Oliy ta'lim muassasalarida erkak va ayollarni gender farqlari va o'xshashliklar ko'rsatib o'tilgan. Bu esa, o'z navbatida, o'quv jarayoni samaradorligini ta'minlashga yordam beradi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье показаны гендерные различия и сходства между мужчинами и женщинами в высших учебных заведениях. Это, в свою очередь, способствует обеспечению эффективности образовательного процесса.

SUMMARY

This article shows gender differences and similarities between men and women in higher education institutions. This, in turn, helps ensure the effectiveness of the educational process.